

Täydellinen toimisto?

Havaintoja hajautetun työn tilankäytöstä

Anni Vartola (arkkitehti SAFA, TKL)

Esitykseni sisältö

- Peruskäsitteet ja –lähestymistavat:
 - Millaista on tämän päivän työnteko? Miten toimitiloja tänä päivänä käytetään?
- Tuloksia: *Millainen on tämän päivän toimisto?*
 - käyttäjakeskeinen näkökulma: yksilö työyhteisön jäsenenä ja toimitilojen käyttäjänä
 - työympäristönä ihmisten ja tilojen mosaiikki
- Näkökulmia hajautettujen työyhteisöjen toimitilojen kehittämiseen
 - eväitä uusiin ajatuksiin

Tuloksia

Työympäristönä tilojen
ja ihmisten mosaiikki

Työyhteisön perusyksikkö = minä

- henkilökohtaiset tehokkuustavoitteet
 - tärkeintä työtehtävien menestyksessä ja sujuva hoitaminen työajalla
 - tavoitteita:
 - tehokas ajankäyttö, sisällöltään mielekäs ja palkitseva työ, jäsenyys kannustavassa ja tukevassa työyhteisössä, elämänhallinta, perheen ja työn yhteensovittaminen, sekä oma että oman työnantajan menestys
 - rasitteita:
 - työajan tuhraantuminen siirtymisiin paikasta toiseen, monilukuiset ja turhanpäiväisiksi koetut kokoukset, käytännön asioiden toimimattomuus, työn tunkeutuminen yksityiselämään

Tietotyö ja 24h kvartaalitalous

- sukkulointi verkostojen verkostoissa
 - moniprojektitympäristöt enemmän kuin tavallisia
 - monta samanaikaista tiimiä t. sidosryhmää
 - tiimit projektiokohtaisia, harvoin pysyviä ja usein epäsymmetrisiä
 - esim. tiimijakoon perustuvat tilajärjestelyt olivat käytännössä usein merkityksettömiä
 - organisaatorajoja tiimien jäsenten välillä
 - ulkoistetut palveluyksiköt, ulkopuoliset konsultit, asiakkaat jne.
 - työhön liittyviä tehtäviä suoritettiin monissa eri paikoissa
 - työnteon paikkoja 4:stä jopa 30:een
 - sekä mikro- että makrotason hajautuneisuutta

- sidokset ja vuorovaikutustarve tapauskohtaista
 - sidokset projekteihin >> tavattiin ihmisiä, seurattiin projekteja
 - käytännössä varsin pieni tarve käyttää toimistotiloja
 - sidokset esim. tiettyihin paikallisiin työvälineisiin >> käsiteltiin tiettyä paikallista aineistoa tai käytettiin jotakin tiettyssä paikassa sijaitsevaa työvälinettä yhteistyössä kollegojen kanssa
 - käytännössä hyvin suuri tarve käyttää toimistotiloja
 - osalla molempia sidoksia
 - pakko käydä toimistossa + pakko olla tienpäällä
 - kriittinen piste: oliko toimistossa käytetty aika tuottava?

Tämän päivän toimisto = välttämätön paha

- toimiston työpiste oli vain yksi monista työnteon paikoista
 - työn hajautuneisuusaste ei ollut ennustettavissa esim. haastateltavan ammattinimikkeestä tai tehtäväkuvauksesta
 - hajautuneisuutta ei useinkaan tiedostettu
- motiivi mennä toimistoon?
 - ennen: yhteisö on siellä + tukipalvelut ovat siellä
 - nyt: toimistolla ei ole ketään + tukipalvelut on ulkoistettu puhelinpalvelunumeroksi
 - tilan käyttösidonnaisuudet (kts. edellä)
 - sosiaaliset paineet olla tai edes käydä toimistossa
 - kotona tehtävä etätö käytännössä ainoa vaihtoehto; ei houkutellut kaikkia

- tärkeintä oli työtilojen toimivuus kulloisenkin työtehtävän suorittamisen kannalta
 - toimistotilojen suurimmat haittatekijät (haittaa paljon tai erittäin paljon työntekoa):
 - riittämättömästi tiloja keskittymistä vaativaan työskentelyyn (66%), vaikeasti säädettävä ilmastointi (59%), neuvottelutilojen puutteellinen varustustaso (56%), neuvottelutilojen määrän riittämättömyys (54%), pysäköintipaikkojen vähyys (54%)
 - merkittävimmät häiriövaikutukset:
 - ajatuksen katkeaminen (90%), työrauhan katoaminen (85%), työnteon hidastuminen (85%), työajan venyttäminen rauhallisempaan ajankohtaan (66%)

Ihmiset merkitsevät ja raha ratkaisee?

- Tärkeimmät innovatiivisuuden lähteet:
 - spontaanit keskustelut työyhteisön jäsenten kanssa (86%), ammattikirjallisuuden lukeminen (76%), keskustelut työyhteisön ulkopuolisten jäsenten kanssa (73%), valmistellut ryhmätyötilanteet (aivoriihet, workshopit yms.; 71%)
- Suurimmat houkutukset vaihtaa työnantajaa:
 - parempi palkka (95%), parempi työmatka (63%), paremmat uramahdollisuudet (61%)
 - vrt. toimitilojen tyylikkyys (5%), laadukkaampi toimitilojen varustetaso (12%), toimitilojen edustavampi sijainti (14%)
 - 76% vastaajista olisi ollut valmis säästämään ensimmäiseksi toimiston sisustuskuluissa...!

Näkökulmia toimitilojen kehittämiseen

Ajatuksia siitä, kuinka työtilat voisivat tukea hajautettua asiantuntijayhteisöä

Haasteita

- toimisto = määrätty tila ja paikka, jonka Arkkitehti luo yhdessä Asiakkaan kanssa ja jota Käyttäjä käyttää
 - 1900-luvun modernismin unelma kaiken hallittavuudesta suunnittelun keinoin
 - toimisto on arkaainen konventio (Laing 1991)
- ubiikki yhteiskunta
 - tietotekniikka sulautuu ympäristöön; teknologian globaali käytettävyys pian itsestään selvää >> tilallinen riippumattomuus
 - tietotekniikka tulee saamaan yhä suuremman roolin esim. hiljaisen tiedon jakamisessa ja yhteisöllisyyden rakentamisessa

- kontrollin yhteiskunnan protokollatoimisto
 - Gilles Deleuze (1925-1995), Siegfried Kracauer (1889-1966), Fredric Jameson (1934-)
 - 1900-luvun kriisi = suljettujen ympäristöjen ja tilaan sidottujen instituutioiden kriisi
 - näyttäytymisen ja näkemisen pakko; itsekontrolli
 - tietotyön tuloksellisuutta vaikea osoittaa konkreettisesti
 - työyhteisön ”kirjoittamattomat säännöt”
 - avoimuus- ja tasa-arvopyrkimyksistä huolimatta status näkyy yhä, mutta uusin, hienovaraisimmin keinoin
 - kulmahuoneesta ja sihteeristä on siirrytty kellokortittomuuteen, kulkulupa- ja edustustiliin ja autopaikkaan
 - tilaratkaisujen ja työn luonteen välisen ristiriitaisuudet
 - esim. avotoimistot kehitetty esteetöntä kommunikaatiota varten, mutta esteetön kommunikaatio tuottaa häiriötä
 - käyttäytymisohjeet yms.

Hajautetun työyhteisön työtila?

- toimisto = verstaas, jossa käsitellään tai jalostetaan aineetonta pääomaa
 - kohti yksilökeskeistä, käyttäjälähtöistä, organisaatio- ja yksittäiset tilalliset rajat ylittävää näkökulmaa: mitä yksittäinen työyhteisön jäsen kulloinkin tarvitsee ja missä lokaatiossa
- jälkifordistisesta Täydellisen Toimiston suunnittelusta 2000-luvun tietoyhteiskunnan *työn piirin* suunnitteluun
 - *workspace* = työn piiri = niiden fyysisten paikkojen ja tilojen kerroksellinen verkosto, jossa teemme työtä (Harrison, Whitehead 2004)
 - asetelma: huonekalut, varusteet, työvälineet, virtuaaliset ympäristöt...
 - tila: toimistohuoneet, neuvotteluhuoneet, kahvilat...
 - ympäristö: toimistotalo, katu, lentokenttä, koti, juna...
 - liikkuminen eri paikkojen välillä (ekologia ja ekonomia!)

Suunnittelunäkökohtia

- funktionalismi
 - työprosessit, työtehtävien kirjo, työn asettamat vaatimukset asetettava työtilasuunnittelun lähtökohdaksi
 - *one size does not fit all*: sallittava muuttuvat tilanteet ja esim. yksilölliset erot häiriönsietokyvyssä
 - hajautettu toimisto: tarkasteltava koko työn piiriä ja hallittava koko työnteon paikkojen verkosto
- hajautetun työyhteisön tukeminen
 - tee tuotteet ja palvelut näkyviksi (asiakasgalleriat, projektiseinät, kuukauden case-portaalit jne.)
 - tee työyhteisön jäsenet näkyviksi (viikko-ohjelmat, missä olen-kartat jne.)
 - vie uudet tiedonlähteet näkyville (viikon artikkeli, kuukauden kirja jne.)
 - tee yrityksen omaleimaisuus näkyväksi

- **realismi**
 - tilasuunnittelua (CRE), henkilöstökysymyksiä (HR) ja tietotekniikkaa (IT) on tarkasteltava yhtenä kokonaisuutena, mutta niitä ei pidä sotkea toisiinsa
 - esim. seinien kaataminen ei lisää tiedon vaan äänen kulkua
 - erotettava työkuultuuriin liittyvät kysymykset ja tilan toimivuuteen liittyvät kysymykset toisistaan
- **investointikustannukset vai pitkän aikavälin kokonaiskustannukset?**
 - missä näkyvät huonosti toimivien työtilojen aiheuttama tuottavuuden lasku, menetetty työaika, lisääntyneet muut kulut...?
 - missä näkyy ylhäältä alas-lähtöisesti ja asiantuntijakeskeisesti toteutetussa tilasuunnittelussa menetetty mahdollisuus hyödyntää käyttäjien tietoa ja harjoittaa hyvää henkilöstöpolitiikkaa?
 - missä näkyvät tilaratkaisun vanhentumisesta johtuvat kustannukset?

- **irti kaavamaisuudesta**
 - jokainen yritys on mielestään erilainen kuin kilpailijat, mutta miksi kaikki toimitilat näyttävät nykyään täysin samanlaisilta?
 - Suomen Virallinen Neuvotteluhuone
 - ei pakota 100% läsnäoloon, ei inspiroi, eikä toimi
- **joko-tai-ajattelun sijaan sekä-että-valinnanvapautta**
 - huomioi eri sidonnaisuudet (kts. edellä)
 - pidä kitkakerroin pienenä
 - rakenna pienempiä, sosiaalisesti hallittavia vyöhykkeitä
 - hyödynnä tilallinen viestintä: hiljaiset alueet, meluisat alueet ja tunnelman muutoksesta kertominen tilarakenteen, valon, värien ja materiaalien avulla
 - vie toimisto sinne, missä ihmiset ovat: satelliittitoimistot, tilapäiset projektipajat, asiakkaiden tiloihin liitetyt työmaakonttorit jne.

Kiitos!

anni.vartola@tkk.fi

Uusi uljas toimisto (Brave new office).
Arkkitehti (Finnish Architectural Review) 6/2005, s. 20-29